

Geliş Tarihi:

11.09.2020

Kabul Tarihi:

18.03.2021

Yayımlanma Tarihi:

25.06.2021

Kaynakça Gösterimi: Erbay, E., & Çalış, N. (2021). Türkiye’de koruyucu aile hizmetlerine yönelik uzman görüşleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 439-462. doi: 10.46928/iticusbe.793311

TÜRKİYE’DE KORUYUCU AİLE HİZMETLERİNE YÖNELİK UZMAN GÖRÜŞLERİ

Araştırma

Ercüment Erbay

Hacettepe Üniversitesi

ercumenterbay@gmail.com

Nurullah Çalış

Sorumlu Yazar (Correspondence)

Giresun Üniversitesi

nurullah.calis@giresun.edu.tr

Ercüment Erbay, Hacettepe Üniversitesi’nde sosyal hizmet doçentidir. Çocuk hakları, çocuk işçiliği, sosyal hizmet araştırması ve sosyal hizmet eğitimi alanlarında çeşitli araştırmaları ve kitapları bulunmaktadır. Aynı zamanda görev yaptığı bölümde lisans ve lisansüstü düzeyde dersler vermektedir.

Nurullah Çalış, Giresun Üniversitesi’nde öğretim üyesidir. Sosyal hizmet alanında yayımlanmış araştırmaları ve kitap çalışmaları bulunmaktadır. Görev yaptığı üniversitede lisans ve lisansüstü düzeyde dersler vermektedir. Çocuk koruma politikaları, gençlik politikaları, birey ve aile terapileri ve okul sosyal hizmeti ilgi alanlarıdır.

TÜRKİYE’DE KORUYUCU AİLE HİZMETLERİNE YÖNELİK UZMAN GÖRÜŞLERİ

Ercüment Erbay
ercumenterbay@gmail.com
Nurullah Çalış
nurullah.calis@giresun.edu.tr

ÖZET

Amaç: Koruyucu aile hizmeti, kurum bakımına alternatif bir sosyal hizmet modeli olarak, korunma ihtiyacı olan çocukların aile ortamında korunması ve bakımına yönelik bir uygulama biçimidir. Türkiye’de koruyucu aile hizmetleri 1960’lardan bu yana uygulamada olmasına rağmen uzun bir süre yaygınlaşma göstermemiştir. Son yıllardaki artışa rağmen koruyucu aile sayısının çocuk koruma sistemi için yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu çalışma, koruyucu aile hizmetlerinin sunulması ve yaygınlaşması bağlamında mevcut duruma ilişkin alanda çalışan uzmanların gözüyle bir değerlendirme yapmayı amaçlamıştır.

Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarına dayalı olarak ve fenomenolojik desene uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, koruyucu aile hizmetlerine yönelik bilgi ve deneyime sahip akademisyenler ve koruyucu aile alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Katılımcılar, toplum boyutunda koruyucu aile hizmetinin Türkiye’de aileler tarafından halen yeterince tanınmadığını ve anlaşılmadığını, bazı sosyo-kültürel nedenlerin koruyucu aile olmaya karşı olumsuz tutumlara neden olduğunu belirtmiştir. Politika ve uygulama boyutunda ise koruyucu aile hizmetini tanıtmaya, yaygınlaştırma, organize etme, denetleme gibi konularda profesyonel uygulama eksikliğine vurgu yapılmaktadır.

Özgünlük: Türkiye’de çocuk koruma sisteminin işleyişine ve çocuk koruma politikalarının uygulama ortamına yansımalarına ilişkin literatür halen kapsamlı bir altyapı sunmadığından bu alanda yapılan araştırmalar önemini korumaktadır. Çalışma, koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması ve niteliğinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Koruma Sistemi, Korunma İhtiyacı Olan Çocuk, Koruyucu Aile

JEL Sınıflandırması: H53, I38, J13

PROFESSIONALS' VIEW ON FOSTER CARE SERVICES IN TURKEY

ABSTRACT

Purpose: Foster care services, as an alternative social service model to residential care, is a practice model for children in need of protection, seeking them to be cared for and protected in a family context. Although foster care services have been practiced since the 1960s, they had not been prevalent for decades. Despite the increasing number of foster families in recent years, it can not be asserted that the number is well enough for the child protection system. This study aims to determine issues related to foster care service delivery and improvement, in the eye of professionals working in this field.

Method: This study was carried out based on phenomenological research design under qualitative research methods. In this regard, in-depth interviews were held with academics with knowledge and experience in foster family services and representatives of non-governmental organizations serving in the field of the foster family.

Findings: Research findings indicate that foster care services in Turkey are still not well-known in public. It also can be understood that some socio-cultural factors might cause negative attitudes towards being foster family. It can be emphasized that there are significant issues related to foster care services, such as advertising, popularising, organising, and supervising.

Originality: In Turkey, the literature that focuses on the functioning of the child protection system and the implementation of child protection policies is still limited. On the other hand, the study offers suggestions for making foster care services more familiar in public , and improving its quality.

Keywords: Child Protection System, Children in Need, Foster Care

JEL Classification: H53, I38, J13

GİRİŞ

Çocukların sağlıklı bir aile ortamında yetişmeleri onların fiziksel, psikolojik ve sosyal iyilik hali için oldukça önemli bir meseledir. Çocuğun içinde bulunduğu aile ortamının işlevsel ve sağlıklı örüntüler göstermesi bu nedenle önem kazanmaktadır (Ünal, 2015). Ailenin sağlıklı bir yapı oluşturmasını güçleştiren psiko-sosyal riskler çocukları da olumsuz etkilemektedir. Yoksulluk, göç, kentleşme sorunları, işsizlik, eğitim sorunları, ruh sağlığı sorunları, kronik hastalıklar, madde bağımlılığı, suçluluk gibi pek çok neden çocukların hem aile içinde hem de aile dışında ihmal ve istismara açık hale gelmesine zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla risk altındaki ailelerin güçlendirilip gereken destek hizmetlerinden yararlandırılincaya kadar devletin doğrudan çocukların korunması ve bakımını üstlenmesi sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökkaya, 2014; Karataş, 2020).

Koruyucu aile uygulaması korunma ihtiyacı olan ve biyolojik ebeveyni ile yaşama olanağı bulunmayan çocukların bu ihtiyaçlarını karşılayacak bir aile yanında bakılması ve gelişiminin desteklenmesi amacını taşıyan bir sosyal hizmet modelidir. Kurum bakımı modeline bir alternatif olarak gelişen bu hizmet biçiminin çocukların gelişimi açısından daha uygun olduğu ortaya konulmuştur (Akyüz, 1991; Erdal, 2014; Saçan ve Şimşek, 2014). Bu model evlat edindirmeden farklı olarak çocuğa sağlanan aile bakımı ile birlikte çocuğun velayet haklarının biyolojik ailesinde olduğu ve uygun olduğu durumda biyolojik ailesiyle iletişimini sürdürdüğü bir yaklaşım sunmaktadır (Karataş, 2020; Şimşek, Erol, Öztop, & Özer Özcan, 2008)

Koruyucu aile geçici bir yerleştirme şeklidir, ailedeki olumsuzlukların giderilerek çocuğun biyolojik ailesine en kısa zamanda döndürülmesi asıl amaçtır. Bu süreçte koruyucu aile kurumunun çocuğa sağladığı üç temel hizmet; bakım, koruma ve çocuğun sağlıklı gelişimini destekleme olarak ifade edilebilir (Doğan, 2013). Bu hizmet korunma ihtiyacı olan çocuğun kısa veya uzun süreli olarak, anne-baba özelliklerini taşıyan ücretli veya gönüllü statüdeki uygun aile ya da kişilerin yanında ve devlet denetimi altında sürdürülmektedir.

Koruyucu aile hizmetlerinin gelişmesinde devlet korumasına alınan çocukların bakımına yönelik geleneksel kurum bakımı uygulamalarına yöneltilen eleştiriler etkili olmuştur. Çeşitli nedenlerle biyolojik ailesiyle yaşama olanağı kalmayan çocukların kurum bakımı modeliyle bakımının sağlanması çeşitli riskleri ve dezavantajları beraberinde getirebilmektedir. Bu konuda yapılmış çalışmalarda kurum bakımı altında büyüyen çocukların aile yanında büyüyen çocuklara göre daha fazla ruh sağlığı sorunları ve davranışsal sorunlar yaşadıkları ortaya konulmuştur (Şimşek vd., 2008). Kurum bakımının çocukların maddi ihtiyaçlarını karşılamaya ağırlık verirken duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemede yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır (Yıldırım ve Hız, 2018). Kurum bakımında personelin çocukları damgalayıcı yaklaşımları, çocuklara ait özel alan ve mahremiyetin sağlanamaması, çocukların gelecek yaşamlarını şekillendirecek sosyal becerilerden yoksun kalma riski önemli sorunlar arasında görülmektedir (Yurteri Tiryaki ve Baran, 2015; Özdemir, Sefer, &

Türkdoğan, 2008). Uzun süre kurum bakımı altında kalan bireylerin güvenli olmayan bağlanma biçimlerini yansıtmaları (Yüksel ve Öncü, 2016) bunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Varol (2011) tarafından gerçekleştirilen ve koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukları kapsayan bir çalışmada çocuklar tarafından kurum bakımı altındayken deneyimledikleri olumsuzluklara karşın koruyucu ailede olmanın kendilerini daha iyi hissettirdiği ve eğitimlerine olumlu katkı sağladığı belirtilmiştir (akt. Dal ve Akbaş, 2020). Kurum bakımında ve ailesi yanında büyüyen yetişkinler üzerinden yapılan bir çalışmada kurum bakımı deneyimi olan yetişkin bireylerin psikolojik iyilik halinin daha düşük olduğu, bu durumun kurumda kalma süresi ve yaşadığı kurum deneyimiyle ilişkili olduğu görülmüştür (Özel Aytekin, 2019). Yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalarda da çocukların iyilik hali açısından koruyucu aile yanında sağlanan bakımın kurum bakımına göre daha iyi ve duyarlı bir bakım ortamı, daha iyi gözetim, daha sakin ve güvenli ilişkiler sunduğu belirtilmektedir (Delgado vd., 2020; Li, Chng, & Chu, 2019; Humphreys vd., 2018).

Kurum bakımına dayalı çocuk koruma modelinin çocuklar üzerinde uzun vadede olumsuz etkiler bırakma riski alternatif bakım modellerine yönelik politikalara önem verilmesini beraberinde getirmiştir. Koruyucu aile modeli bunlar içinde önemli bir bileşen olarak çocuk koruma uygulamalarında gelişme göstermektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde uygulama olanağı bulan koruyucu aile hizmetleri Türkiye’de uzun bir süre yeteri kadar gelişme gösterememiştir.

TÜRKİYE’DE KORUYUCU AİLE UYGULAMASI

Koruyucu aile uygulaması ülkemizde ilk olarak 1961 yılında hayata geçirilmiştir. Ne var ki, yasal ve yönetsel altyapı oluşturulmuş olmasına karşın koruyucu aile yanında bakılan çocuk sayısında uzun yıllar önemli bir artış sağlanamamıştır. Geçici bir koruma sistemi olan koruyucu aile uygulamasının aileler tarafından evlat edinme için bir basamak olarak görülmesi, ailelerin koruyucu aile olmak yerine evlat edinmeyi tercih etmesi gibi durumlar bu hizmet modelinin toplum tarafından yeteri kadar kabul görmemiş olduğunu düşündürmektedir (Karatay, 2017).

Uygulamanın başladığı 1961 yılından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun (SHÇEK) kurulduğu 1983 yılına kadar toplamda yalnızca bin dolayında çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olduğu belirtilmektedir. SHÇEK’in kuruluşundan sonra da eski tip kuruluş bakımının ağırlıkta yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’deki sosyal hizmetleri tek çatı altında yürütmeyi amaçlayan SHÇEK’in de koruyucu aile modelinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda başarılı olduğu söylenememektedir. Özellikle koruyucu aile kurumuna yönelik toplumsal algının değiştirilmesi ve profesyonel bir hizmet modeli olarak koruyucu ailelerin sayısının artırılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Karatay, 2017)

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması ile başlayan süreçte koruyucu aile sayısında daha belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. Bakanlığın koruyucu aile olmayı teşvik eden uygulamalarının bu artışta pay sahibi olduğu ifade edilebilir. Nitekim 2011’de 1190 olan

koruyucu aile sayısı 2019 yılına gelindiğinde 5967'ye ulaşmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2019 yılsonu verilerine göre 13.867 çocuk fiilen kurum bakımı altında bulunmakta iken 7259 çocuk koruyucu aile yanında bakılmaktadır (AÇSHB, 2020). Bununla birlikte, veriler devlet tarafından bakım ve koruma altına alınan çocukların ancak %34'ünün koruyucu aile hizmetinden yararlandığını göstermektedir. İngiltere'de bu oran %75, Amerika Birleşik Devletleri'nde %77 iken Avustralya'da ise %93'e ulaşmaktadır. (Narey ve Owers, 2018; Children's Bureau, 2019; CFCA, 2018).

Türkiye'de sosyal politika hedefleri arasında bulunan koruyucu aile modeline dayalı hizmetlerin sunulmasında özel sektör ve sivil toplum örgütlerinden yararlanılmasının bu hizmetin gelişmesinde olumlu sonuçlar vereceği beklenmektedir (Dal ve Akbaş, 2020). Aynı zamanda çocuğun üstün yararı, fiziksel ve ruhsal gelişimi açısından gerekliliği akademik çalışmalarla da desteklenen koruyucu aile hizmeti modeli, mevcut hükümetin desteklediği ve teşvik ettiği önemli bir uygulamadır (Erdal, 2014).

Türkiye'de mevcut koruyucu aile uygulamaları akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Resmi Gazete, 2012):

(1) Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli: Veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır. Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinde, tercih edilmesi halinde genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı en az temel ana-baba eğitimleri kapsamında eğitim alınması çocukla iletişim açısından yararlı görülmektedir.

(2) Süreli koruyucu aile modeli: Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır. Süreli koruyucu aile modelinde de tercih edilmesi halinde genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı en az temel ana-baba eğitimleri kapsamındaki eğitim ile çocuğun öz ailesi dışında bir başka aile yanında yetiştirilmesine ilişkin olarak verilen koruyucu aile birinci kademe eğitiminin alınması çocukla iletişim açısından yararlı görülmektedir.

(3) Geçici koruyucu aile modeli: Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılamamış çocuklar için, aldıkları eğitimler ile profesyonel düzeye gelmiş kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımdır.

(4) Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli: Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya aldıkları eğitimler ile profesyonel düzeye gelmiş kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Koruyucu ailelik hakkında Türkiye'de yapılan geniş çaplı araştırmalardan biri Üstüner, Erol ve Şimşek (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma, kurum bakımından koruyucu aileye geçişin

çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyeceğini ortaya koyarken koruyucu ailelerin ve birlikte yaşadıkları çocukların ruh sağlığının desteklenmesi gerektiğini belirlemiştir. Araştırmaya katılan ailelerin sadece %36.8'i koruyucu aile konusunda bilgi sahibi olduktan sonra koruyucu aile olmaya karar vermişlerdir. Ailelerin %30.6'sının bir çocuğa yardım etmek amacıyla, %25'inin evlat edinmek amacıyla, %24'ünün ise koruyucu aile hizmeti vermek amacıyla koruyucu aile oldukları belirlenmiştir. Ailelerin %90'ı çocuk yanlarına geldikten sonra uyum sorunları yaşadıklarını ifade etmiştir. Bunlar içinde en çok dile getirilenler arasında yüksek sesle konuşma, eşyaları kullanma konusunda özensiz davranma, ailenin koyduğu kurallara uymama, öz bakım ve hijyene özen göstermeme gibi davranışlar bulunmaktadır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (ASAGEM) yaptığı '2006 Aile Yapısı Araştırması'na göre katılımcıların sadece %17'sinin koruyucu ailelik hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada katılımcıların yaklaşık üçte biri (%37,9) ilerleyen zamanda koruyucu aile olmayı düşünebileceğini beyan etmiştir (ASPB, 2014). 2016 Aile Yapısı Araştırması'nda ise bu oran %30 olarak tespit edilmiştir (AÇSHB, 2019). Bu sonuçlar toplumda koruyucu aileliğe olan bakışı yansıtması bakımından önemlidir.

Kahraman'ın (2007) koruyucu aile hizmeti ile ilgili yaptığı araştırmada ise koruyucu aile yanına yerleştirilen bazı çocuklarda, ilk zamanlarda yeme ve yürüme problemlerinin yaşandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca bazı vakalarda koruyucu aileye yerleştirilen ve davranış bozukluğu olan çocukların ailedeki diğer bireylere karşı ilk zamanlarda şiddet eğilimi içinde olduğu belirtilmiştir. Bu durum hassas durumda bulunan bu tür çocuklara hizmet veren koruyucu ailelerin bilgi ve becerilerinin desteklenmesinin önemine işaret etmektedir. Öte yandan, araştırmaya katılan koruyucu ailelerde bulunan çocukların %58'inin biyolojik ailesiyle görüşmeye devam ettiği belirlenmiştir.

Koruyucu aile hizmetine ilişkin toplumsal farkındalığı Çanakkale ili örneğinde araştıran bir çalışmada katılımcıların yalnızca beşte birinin (%21) koruyucu aile hizmetine ilişkin yeterli bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, eğitim seviyesi daha yüksek olanların ve çocuğu bulunmayan evli kişilerin koruyucu aile hizmetleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu bulunmuştur (Kuş, 2014). Eğitim seviyesi ve cinsiyet faktörü Koçtürk (2019) tarafından yapılan araştırmaya da yansımıştır. Eğitim seviyesi daha yüksek olanlar bu hizmetle ilgili daha fazla bilgi sahibi iken kadınlar erkeklere göre koruyucu aile olmaya daha yatkın görülmüştür. Öte yandan, araştırmaya katılanların çok büyük bir çoğunluğu (%90) koruyucu aile hizmetlerinin toplumda daha fazla ilgiyi hak ettiğini ve %84'ü hükümetin koruyucu aile sistemini desteklemek için daha fazla çaba harcaması gerektiğini belirtmiştir.

Certel (2016) tarafından yapılan bir nitel araştırmada ise araştırmaya katılan koruyucu aileler evlat edinmeye öncelik verdiklerini ancak sonrasında yapılan yönlendirmelerle koruyucu aile olmaya karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Ailelerin birçoğunun koruyucu aile oldukları çocuktan dolayı

çevrelerinden tepki gördükleri belirtilmiştir. Bu sonuç toplumsal ön yargı ve damgalanmayla kendini gösteren ‘yuva çocuğu’ algısının olumsuz bir bakış açısıyla varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Sunulan bilgiler ışığında Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin mevcut durumu hakkında uzman görüşlerini derinlikli bir anlayışla ele almayı amaçlayan bu çalışma aşağıdaki temel sorulara yanıt aramaktadır:

- Koruyucu aile hizmetine ilişkin toplumsal algı nasıl değerlendirilmektedir?
- Koruyucu aile hizmetlerinin sunumuna ilişkin hangi düşünceler öne çıkmaktadır?
- Koruyucu aile hizmetlerinin yapılandırılması nasıl değerlendirilmektedir?
- Koruyucu aile sisteminin ülkemizde gelişmesi için neler önerilmektedir?

YÖNTEM

Bu çalışma, Türkiye’de çocuk koruma sisteminin bir parçası olan koruyucu aile hizmetlerine ilişkin bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, koruyucu aile hizmetlerinin mevcut durumdaki kapsamına, niteliğine ve yaygınlaşmasına ilişkin alan deneyimlerini keşfetmeye odaklanmaktadır. Dolayısıyla bu alanda hizmet veren uzmanların deneyim, görüş ve düşüncelerine dayalı bir anlama çabası araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırma Modeli

Araştırma kapsamında, araştırma amacına uygun olarak niteliksel yöntemlerden yararlanılmıştır. Olguları daha derinlikli bir bakış açısıyla ele almaya çalışan nitel araştırmalar insan deneyiminin önem kazandığı konularda daha sık başvurulan bir yöntemdir. Bu kapsamda, araştırma sürecine dahil edilen katılımcıların özgünlüğüne dayanan görüşler, düşünceler ve deneyimler fenomenolojik (olgubilimsel) bir yaklaşımla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda fenomenolojik yaklaşım, olgulara ilişkin derin bir kavrayış elde etmeye yönelik bir araştırma zemini oluşturmaktadır. Bu yönüyle, çoğunlukla farkında olduğumuz ancak kapsamlı bir kavrayışa sahip olmadığımız olguları ele almak üzere anlamlar ve açıklamalar sunma çabası fenomenolojik yaklaşıma uygundur (Sart, 2015; Krysik ve Finn, 2015). Araştırma kapsamında ele alınan olgudan etkilenen, olguyu deneyimleyen ya da olguya ilişkin bilgi sahibi olan bireyler ya da gruplar temel veri kaynaklarını oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016;). Buradan hareketle bu çalışmada koruyucu aile hizmetlerine ilişkin olarak bu alanda rol alan uzmanların temel veri kaynakları olarak sürece dahil edilmesi sağlanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma amaçları doğrultusunda Türkiye’deki koruyucu aile hizmetlerine ilişkin bilgi sahibi olan, uygulama süreçlerinde rol alan ve bu alana katkı sunan uzmanların hizmetin niteliğine ve alandaki yansımalarına dair düşünceleri önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, araştırmanın katılımcılarını Türkiye’de koruyucu aile alanında profesyonel olarak çalışmalar yapmış olan akademisyenler ve sivil toplum örgütü temsilcileri oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilecek katılımcıların koruyucu aile

hizmetlerine ilişkin bir arka plana sahip olması, kaynak kişilerin çeşitliliğinin sağlanması ve ulaşılabilirliğin artırılması araştırmacılar açısından temel seçim kriterlerini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, araştırmaya dahil edilen akademisyenlerin eğitim, araştırma ve politika bağlamında konuya ilişkin bir arka plana sahip olması; sivil toplum örgütü temsilcilerinin ise bu konuda alan deneyimlerine dayalı bir altyapı sağlaması önemli görülmüştür. Dolayısıyla araştırmanın amaçlarına uygun katılımcılara ulaşabilmek için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen katılımcılara ilişkin temel tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcıları

Katılımcı kodu	Alanı/mesleği/görevi	Cinsiyeti
Katılımcı 1	Sosyal hizmet emekli öğretim üyesi	E
Katılımcı 2	Sosyal hizmet öğretim üyesi	E
Katılımcı 3	Sağlık yönetimi öğretim üyesi	K
Katılımcı 4	Sosyal hizmet öğretim üyesi	E
Katılımcı 5	Sosyal hizmet öğretim üyesi	K
Katılımcı 6	Sosyal hizmet öğretim üyesi	K
Katılımcı 7	Sosyal hizmet uzmanı/öğretim görevlisi	E
Katılımcı 8	Sosyal hizmet öğretim üyesi	K
Katılımcı 9	Klinik psikoloji öğretim üyesi Koruyucu aile alanında sivil toplum örgütü kurucusu	K
Katılımcı 10	Koruyucu aile alanında sivil toplum örgütü yöneticisi	K
Katılımcı 11	Klinik psikoloji öğretim üyesi Koruyucu aile alanında sivil toplum örgütü eski yöneticisi	K
Katılımcı 12	Koruyucu aile alanında sivil toplum örgütü yöneticisi	K

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri nitel araştırmalarda sıkça kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından görüşmelerde kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Form araştırma amacına uygun olan çeşitli kılavuz sorular içermektedir. Araştırma sorununa dayalı olarak gerçekleştirilen literatür incelemesinden hareketle oluşturulan form araştırmacının katılımcıları arasında bulunan iki uzmanın incelemesine sunulmuş ve öneriler doğrultusunda son halini almıştır.

Formda yer verilen sorular şu dört ana başlıkta uzmanların bilgi, görüş ve deneyimleri keşfetmeye odaklanmıştır:

- Koruyucu aile hizmetinin Türkiye’de bilinirliği
- Toplumda koruyucu aile hizmetlerine yönelik tutumlar
- Koruyucu aile hizmetlerinde meslek elemanlarının durumu

- Koruyucu aile hizmetine ilişkin yasal altyapı
- Koruyucu aile hizmetlerinin gelişmesine yönelik öneriler

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde katılımcılara ulaşma ve araştırmaya davet etme süreci telefon aracılığıyla gerçekleştirilmiş, bu noktada araştırmacılarla aynı alanda bulunan akademisyenlerin bilgi ve yönlendirmelerinden yararlanılmıştır. Sivil toplum örgütlerinde görev alan akademisyenlerle diğer sivil toplum örgütü temsilcilerine akademisyenler aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu nedenle örneklemin genişletilmesinde kartopu örnekleme yönteminden faydalanılmıştır.

Araştırmanın verileri Haziran 2020 – Ağustos 2020 döneminde toplanmıştır. Araştırmacılar katılımcılarla doğrudan irtibat kurarak araştırma hakkında ön bilgilendirme sunmuş, gönüllü olan katılımcılardan alınan katılım onayına istinaden belirlenen uygun koşullarda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 45 ila 90 dakika aralığında gerçekleşmiş ve ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesi için betimsel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, görüşmelerde elde edilen ses kayıtları öncelikle metne dönüştürülmüş ve katılımcıların kontrolüne sunulmuştur. Metnin son hali verildikten sonra oluşan nitel veriler, araştırmacılar tarafından yapılan ön inceleme, tekrarlı okuma ve tasnif sonrasında Nvivo 10 programına aktararak analize tabi tutulmuştur. Anlam birimlerinin belirlenmesi ve kodlanması, verilerin benzerlikleri ve farklılıklarına göre kategorilendirilmesi ve son olarak kategorilerin temalar altında bir araya getirilmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular belirlenen temalar dahilinde katılımcı görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılar yoluyla özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 22.06.2020 tarihli 2020/66 sayılı onayı ile gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulguları, analiz sürecinde geliştirilen temalar ve kategorilerle uyumlu olarak katılımcıların görüş ve düşüncelerini yansıtan alıntılar ve yorumlarla aktarılmıştır. Bu bağlamda, koruyucu aile hizmetinin toplumda tanınırlığı, hizmetin verilmesinde yaşanan sorunlar ve hizmetin geliştirilmesine yönelik yapılması gerekli görülenler araştırma bulgularının yansıttığı temaları oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Temalar ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	f
Koruyucu aile hizmetinin toplumdaki tanınırlığı ve algısı	Toplumda yeterince bilinmemesi	6
	Kültürel yapıya uygun bulunmaması	6
	Dini açıdan uygun görülmemesi	2
	Evlat edinme biçimi olarak görülmesi	4
	Evlat edinme için basamak olarak görülmesi	2
	Koruyucu ailelerin damgalanma endişesi	2
Koruyucu aile hizmetinin gelişmesinin önündeki engeller	Toplumdaki bilinirliğin ve kabul düzeyinin düşüklüğü	7
	Topluma tanıtılmasındaki eksiklikler	8
	Ailelerin yeterince bilinçlendirilememesi	5
	Hizmeti şekillendiren politikaların yetersizliği	6
	Hizmetin kurumsallaşmasında yaşanan sorunlar	10
	Hizmeti sunacak personelin yetersizliği	4
Koruyucu aile hizmetinin Türkiye’de gelişmesi için öneriler	Profesyonelleşme sorunları	9
	Toplumsal kabulün güçlendirilmesi	6
	Yaygınlaştırma politikalarına önem verilmesi	4
	Uzmanlaşmanın artırılması	6
	Ekip çalışması anlayışının güçlendirilmesi	4
	Uygulama modelinin geliştirilmesi	4
	Sivil toplum desteğinden faydalanılması	3
	Bilimsel altyapısının güçlendirilmesi	3

Koruyucu Aile Hizmetinin Toplumdaki Yansıması

Koruyucu aile hizmetini tartışırken, bu hizmetin sunulduğu sosyokültürel yapıda aileye ve çocuğa bakışın önemli bir etken olabileceğinden hareketle katılanlara Türkiye’de toplumun koruyucu aileliğe bakışının sosyo-kültürel yapıyla ilişkisini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Ortaya çıkan bulgular koruyucu aile hizmetlerine ilişkin toplumdaki farkındalığın düşük olması yanında bu hizmetin potansiyel koruyucu aileler tarafından doğru algılanması bakımından da sorunlar bulunduğunu düşündürmektedir. Bu çerçevede, ortaya çıkan genel eğilim kültürde yerleşik aile algısının koruyucu aile anlayışını yeterince desteklemediği yönündedir:

“Bizim toplumsal yapımız, sosyal ilişkilerimiz, geleneklerimiz koruyucu aile uygulaması için uygun değil. İlk koruyucu aile uygulamasından günümüze kadar bu konuda hep bir model geliştirme uygulamayı başlatma çabası anlayışı gündeme gelmiş ama Türkiye’nin yapısı buna izin vermemiştir.” (Katılımcı 1, Akademisyen.)

“Kültürel özelliklerimizde genelde evli olmak ve bir çocuk sahibi olmak çok ön planda. Evli olan çiftlerin çocuk sahibi olması sanki zorunluluk olarak karşılanıyor. Bu anlamda koruyucu ailenin bizim kültüre uymayan kısmı orada.” (Katılımcı 5, Akademisyen)

“Türk aile yapısında öz çocuğa sahibi olmak fikri çok kuvvetli. Başkasının çocuğuna bakmak ve ona geçici bir süreyle bakmak kabul gören bir görüş değil.” (Katılımcı 6, Akademisyen)

Katılımcılar koruyucu aile hizmetlerinin gelişmesinde bazı sosyo-kültürel faktörleri birer dezavantaj olarak ele almıştır. Yapılan başka çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı anlaşılmaktadır (Kahraman, 2007; Kuş, 2014; Koçtürk, 2019, Ertürk, 2020).

Katılımcılara göre bazı durumlarda aileler, dini gerekçelerle öz çocukları olmayan özellikle büyük yaştaki çocukları ailelerin içerisine almak istememekte ve bunun dinen sakıncalı olduğunu düşünmektedir:

“İslam dini açısından özellikle büyük yaş grubu çocukların evde bakımı gerçekleştiğinde kişilerin bu konuda biraz tereddüt yaşadığını düşünüyorum. O nedenle topluma daha iyi anlatma noktasında Diyanet İşleri Başkanlığı ile çalışılması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 7, Sosyal hizmet uzmanı).

“Toplumun din anlayışında olan namahrem algısı, biyolojik olmayan bir çocuğun eve gelmesinin önünde önemli bir engeldir.” (Katılımcı 11, Sivil toplum örgütü temsilcisi).

Katılımcıların değindiği bu noktanın koruyucu aile temelinde gerçekleştirilmiş başka araştırma sonuçlarına da yansıdığı görülmektedir (Görgülü, 2014; Bektaş, 2015; Ertürk, 2020).

Kamuoyunda koruyucu aile olmanın evlat edinmeyle karıştırılması da yine önemli bir bilgi eksikliği olarak değerlendirilmektedir. Bazen de aileler tarafından koruyucu ailelik evlat edinmeye geçiş için bir aşama olarak görülebilmektedir. Literatürdeki bilgilere oldukça paralel olan bu bulguyu katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir:

“Model halen sistem içinde yer alan koruyucu aileler tarafından uzun süreli koruyucu aile modeli olarak algılanmakta ve bu biçimde kabul görmektedir. Evlat edinmeye geçiş olarak da görülmekte ve tercih edilmektedir. Bu açıdan bakılınca koruyucu aile modeli doğru tanımlanamamaktadır.” (Katılımcı 11, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

“... çok fazla benimsenen bir hizmet modeli olmadı. Belki de bu nedenle çok uzun yıllar evlat edinmeye bir basamak olarak kullanıldı bu hizmet. Bana kalırsa, hala da bir parça öyle de devam ediyor gibi gözüküyor aslında.” (Katılımcı 6, Akademisyen)

Katılımcı 12 ise aileler tarafından koruyucu aile ve evlat edinmenin birbirine karıştırıldığını vurgulayarak bazı ailelerin koruyucu ailesi olduğu çocuğu kendi çocuğu gibi gördüğünü veya görmek istediğini dile getirmiştir:

“Geçici koruyucu aile konusunda biraz şüpheliyim çünkü insanlarda şu var, benim olgusu, “benim kızım, benim oğlum”. Koruyucu ailelerde bunu gözlemliyoruz, bütün aileler elimden çocuğumu alırlar kaygısı taşımaktalar. Hatta bazı aileler bu nedenle koruyucu aile olmaktan dahi vazgeçmektedir.” (Sivil toplum örgütü temsilcisi)

Literatürdeki araştırmalarda ortaya konulan ve koruyucu aile olmak isteyen kişilerin çocuğu kendi evlatları olarak benimsemeye ve kendi aile yaşantılarına göre yetiştirmeye yönelmeleri bulgusu bu sonuçla tutarlılık göstermektedir (Ertürk, 2020; Dal, 2018).

Bazı katılımcılar toplumsal kabul konusunda yaşanan sorunlardan dolayı korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin damgalayıcı algıdan söz ederek koruyucu ailelerin kendilerini gizlemek istediklerini belirtmişlerdir:

“Önemli bir sorun gizlilik. Yani koruyucu aileler, koruyucu aile olduklarını kimseye söylemek istemiyorlar. Çocuk okula gidiyor, soyadı farklı olduğu için koruyucu aile olduğunu belirtmek istemiyorlar.” (Katılımcı 9, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

Ailelerin koruyucu aile olduklarını gizlemesinin altında yatan neden aslında toplumun korunmaya muhtaç çocuklara karşı olumsuz tutumlar içinde bulunmasıyla yakından ilgili görülmektedir (Koçtürk, 2019; Certel, 2016).

Koruyucu Aile Hizmetinin Gelişmesini Güçleştiren Sorunlar

Araştırmanın katılımcıları tarafından yansıtılan görüşlere göre Türkiye’de koruyucu aile uygulamasının gelişmesi ve yaygınlaşmasında sosyo-kültürel nedenlerle birlikte bu uygulamanın önemini ortaya koyacak politikaların eksikliği ortaya çıkmaktadır. Uygulama modelinin tam olarak oturtulamaması, uygulamaya ilişkin yeterli tanıtımın yapılmaması, bu alanda görev yapan uzman sayısındaki yetersizlikler gibi nedenlere vurgu yapılmaktadır. Katılımcılar koruyucu aile modelinin toplumsal farkındalığına yeterince yatırım yapılmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu konuda daha çok bürokratik yoldan bir model yaratıldı. Yeterli tanıtım, bilgilendirme yapılamadı. Koruyucu aile olabilecek ailelerin profili tanımlanamadı.” (Katılımcı 1, Akademisyen)

“Dönem dönem koruyucu aile sayısını arttırmak için çeşitli kampanyalar gerçekleştirilmiş. Toplumdaki tanınırlık, bilinirlik artması yönünde çalışmalara gayret edilmiş. Fakat gelinen noktada insanlarımız biz koruyucu aile modelini çok iyi anlatamadık.” (Katılımcı 7, Sosyal hizmet uzmanı)

“40 yıllık bir uygulama olmasına rağmen çok geç kalınmış, bugüne kadar yeteri kadar tanıtılmamış ne yazık ki.” (Katılımcı 12, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

“Toplumda adı filan çok bilinmiyor. Zaten yaptığımız çalışmalarda da bu ancak %40’larda biliyor bunun ne olduğunu ve ayrıntılarıyla bilmiyor. Yani bilinmeyen bir kavramın, bilinmeyen bir aile özelliklerinin yaygınlaştırılması zaten düşünülemez.” (Katılımcı 9, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin tanınırlığı ve algılanış şekline ilişkin ortaya konulan görüşlerin genellikle bu konuda bir eksikliğe işaret ettiği görülmektedir. Kuş (2014) ve Ertürk (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da katılımcılar bu hizmetin tanıtımının yetersiz olduğunu, daha fazla tanıtım çalışması yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

Koruyucu aile hizmetinin başarıya ulaşmasındaki önemli faktörlerden biri olarak bu uygulamayı yürüten meslek elemanlarının durumu değerlendirilebilir. Bu konuda da bazı katılımcılar hizmetin verilmesinde yer alan meslek elemanlarının yetkinliği konusunda bazı eleştiriler sunmuştur:

“Sorun Őu, uygulamada. Geçici koruyucu aile, iŐte uzmanlaŐmıŐ koruyucu aile kimler olacak? Nasıl seęecek? Kim seęecek bunları? Kim derken kastettięim meslek elemanları diyorum. Ama TŪrkiye’de meslek elemanlarının ięinde maalesef sadece sosyal hizmet uzmanları yok. Yine benim alandan gŖrdŪęim en bŪyŪk sıkıntılardan biri buydu. Őğretmenler var Őrneęin, iŐte baŐka meslekten gelen kiŐiler var.” (Katılımcı 6, Akademisyen)

“Sosyal yŖnŪ geliŐmeyen bir uzman, benim çocuklarımla ne iŐi var koruyucu ailede, belki istismara uęrar diye ęok kere bizi geri ęevirmiŐtir. Biz bir tiyatro eęitimi verelim dedięimizde “bizim çocuklarımız elalemi eęlendirmesin” denilmiŐtir. Uzmanların mutlaka bu iŐin eęitimini almıŐ kiŐilerden seęilmesi gerekir.” (Katılımcı 12, Sivil toplum ŐrgŪtŪ temsilcisi)

Austerberry vd. gŖre (2013), sosyal hizmet uzmanları koruyucu aileleri desteklemede ve gerekli bağlantıların kurulmasında kilit rol Ūstlenmektedirler. Certel (2016) tarafından koruyucu ailelerle yapılan ęalıŐmada da meslek elemanları ile daha yakından iliŐki kurabildiğini belirten aileler sŪreęten daha fazla fayda sağladıklarını belirtmiŐlerdir.

Katılımcılar meslek elemanlarının bu alandaki etkililiğini engelleyen bazı faktŖrlere de deęinmiŐtir. Bu hizmetin sunulmasında yer alan yeterli sosyal hizmet uzmanının bulunmaması, meslek elemanlarının koruyucu aile hizmetlerinde uzmanlaŐamaması ve kurum içinde yaşanan yer deęiŐiklikleri bu hizmetin niteliğini olumsuz etkilemektedir:

“Ben de bir zamanlar kurumda ęalıŐtım. Pek ęok iŐimin yanı sıra koruyucu ailelięi de yŪrŪtŪyordum. BaŐvuru gelmezse ŪstŪne gitmek gibi bir fırsatımız da olmuyordu. Biręok iŐimin arasında bu iŐi de yapmak uzmanlaŐmayı engelliyor tabi.” (Katılımcı 5, Akademisyen)

“Sosyal hizmet uzmanlarının Őzellikle koruyucu aile modeli ięinde uzun sŪre kalamamaları, sıradan bir devlet memuru anlayıŐı ile sŪrekli deęiŐik birimlere atanmaları bu alanda uzman eksiklięi doęurmaktadır ve hizmetin nitelięini etkilemektedir.” (Katılımcı 11, Sivil toplum ŐrgŪtŪ temsilcisi)

“Aile, ęalıŐma ve Sosyal Hizmetler Bakanlıęı bŪnyesinde yŪrŪtŪlen politikalar meslek elemanlarının belli bir alanda uzmanlaŐmasını neredeyse imkansız kılıyor. UzmanlaŐmıŐ meslek elemanları ihtiyaę Ūzerine baŐka birimlere gŖrevlendirilebiliyor.” (Katılımcı 8, Akademisyen)

Koruyucu aile hizmetlerinde profesyonel aęıdan karŐılaŐılan en Őnemli gŪçlŪk uzmanlaŐma gibi gŖrŪnmektedir. Nitekim bu hizmetin meslek elemanları tarafından yŪrŪtŪlen biręok gŖrevden biri olması, bu hizmette gŖrev alan meslek elemanlarının birimlerinde kalıcı olmaması, hizmete iliŐkin yerleŐmiŐ bir politikanın oluŐturulamaması gibi nedenler ortaya konulmuŐtur.

Koruyucu Aile Hizmetinin TŪrkiye’de GeliŐmesi ięin Őneriler

AraŐtırmanın katılımcıları koruyucu aile hizmetlerinde yaŐanan sorunları ve eksiklikleri dile getirirken aynı zamanda bunların giderilmesine yŖnelik gŖrŪŐlerini de ifade etmiŐtir. Bu doęrultuda ortaya ęıkan Őnerileri; koruyucu aile hizmetlerine yŖnelik toplumsal kabulŪn gŪçlendirilmesi, koruyucu aile hizmetinin yaygınlaŐtırılması ięin daha aktif bir politikanın izlenmesi, bu alanda ęalıŐan profesyonellerin gŪçlendirilmesi, sivil toplum desteęinden yararlanılması ve hizmetin bilimsel altyapısının geliŐtirilmesi olarak sıralamak mŪmkŪndŪr.

Katılımcıların Ūzerinde durduğu nokta olan koruyucu aile hizmetinin tanıtılması gereksinimidir. Bunun ięin toplumu bu hizmet hakkında doğru bir biğimde bilgilendirmeyi amağlayan ęalıŐmalara

yer verilmesi, özellikle de sosyal hizmet mesleğinin temel yöntemlerinden biri olan toplumla çalışmayı temel alan yaklaşımların benimsenmesi önemli görülmektedir:

“Yerinde çalışma yapmak daha doğru bir yaklaşım. Başkentten pek çok şeyi merkezden planlayarak götürüyoruz. O bölgede sevilen, sayılan, sözü dinlenen kişilerin bu konuya nasıl yaklaştığının bilinmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla yerel liderler olarak tanımlayacağımız, bu anlamda toplumun sözüne itibar ettiği kişilerin görüşlerini o ortamda paylaşmaları gerekir.” (Katılımcı 7, Sosyal hizmet uzmanı)

“Bu sistemin güçlendirilmesi için yaygınlaştırılması ve tanıtımı için imamlar, toplum lideri dediğimiz gruplar, toplumu etkileyecek gruplar tanıtıma dâhil edilebilir.” (Katılımcı 5, Akademisyen)

“Tabi ki iyi eğitim görmüş sosyal hizmet uzmanları var. Ama o hizmeti planlayan aileler yok. Toplum katılımı mekanizmalarının kullanılması gerekiyor.” (Katılımcı 3, Akademisyen)

Koruyucu aile hizmetlerinin tanıtılmasında ve geliştirilmesinde rol alacak aktörlerin çeşitlendirilmesi önemli bir öneri olarak karşımıza çıkmaktadır. Koruyucu ailelerin kendisi ve sivil toplum örgütleri bu doğrultuda önemli bileşenler olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılar koruyucu ailelerin toplumu bilgilendirme çalışmalarında aktif biçimde yer almasının bazen diğer tanıtım faaliyetlerinden çok daha etkili olabildiğini dile getirmişlerdir:

“En iyi tanıtım koruyucu aileler üzerinden yapılan, koruyucu ailelerde bakılan çocuklar üzerinden yapılan tanıtımdır.” (Katılımcı 2, Akademisyen)

“Koruyucu ailelerin mutlaka tanıtım ve farkındalık süreçlerinde yer alması gereklidir.” (Katılımcı 11, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

“Koruyucu ailelerin yer aldığı iyi örnekler, somut olarak televizyonda gösterilebilir. Sorumluluk almaktan korkan, çocuğa zarar veririm diye endişelenme kaygısı olan insanlar belki somut örnekleri gördükçe belki koruyucu aile olmak isterler.” (Katılımcı 4, Akademisyen)

Sivil toplum örgütleri, koruyucu aile hizmetin tanıtım ve geliştirilmesinde rol alacak önemli paydaşlardan biri olarak değerlendirilmiştir:

“Koruyucu ailelerin bir araya gelerek kurdukları herhangi bir dernek ya da herhangi bir faaliyetin bir kamu spotundan daha çok etkili olduğunu gördüm. Bu biraz aslında kulaktan kulağa da yayılacak bir şey.” (Katılımcı 6, Akademisyen)

“Alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, koruyucu aile duygu ve deneyim paylaşımı toplantıları düzenlenmesi, modele ilgi duyulmasını sağlayabildiği gibi aday koruyucu ailelerin sürece hazırlanmalarına da katkı sağlar. ...sadece kamu tarafından yürütülen bu hizmetin, alanda çalışan sivil toplum örgütleri ile işbirliklerinin önemsenmesi, geliştirilmesi ve alana dâhil edilmesi, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması önemlidir.” (Katılımcı 10, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

Literatürdeki çalışmalar insanların bilgi edinme ve karar verme süreçlerinde kulaktan kulağa iletişimin etkili olduğunu yansıtmaktadır (Özer ve Antepioğlu, 2005; Arlı, 2012; Karaca, 2016). Öte yandan, bu hizmetin geliştirilmesinde sivil toplum örgütlerinin desteğinin önemine vurgu yapan araştırmalara rastlamak mümkündür (Certel, 2019; Dal ve Akbaş, 2020).

Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin gelişimi konusunda katılımcılar mevcut sistemin geliştirilmesinin gerekli olduğuna vurgu yapmıştır. Katılımcılar bu konuda özellikle bilimsel çalışmalardan ve bilim insanlarının desteğinden yararlanılması gerektiğine işaret etmişlerdir:

“Bu arayışların var olması bir şekilde bu sorunun eninde sonunda çözüleceğini, gösteriyor bana. Bugüne kadar bu alanlardaki çalışmalarını geliştirmek için çok az bizlere danışılmıştır. Eğer bizlerden yararlanılırsa bu sorun eninde sonunda çözülür.” (Katılımcı 2, Akademisyen)

“... koruyucu aile modeli uygulamalarında eğitimin ve denetimin; yeterli, sürekli ve nitelikli olması bu başarıyı sağlayacaktır.” (Katılımcı 11, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

“Uygun personelle, uygun eğitimlerle, uygun bilgi birikimiyle, uygun bilimsel çalışmalarla hareket edilirse gelişir diye düşünüyorum.” (Katılımcı 4, Akademisyen)

Kendisi de bir koruyucu aile olan sivil toplum örgütü temsilcisi, koruyucu aile hizmeti ile ilgili deneyimsel önerilerini kapsamlı bir şekilde şöyle özetlemektedir:

Koruyucu ailelerin bakımını üstlendikleri çocukların gelişimi ve iyi bakım almalarına yönelik denetimleri zamanında ve titizlikle yapılmalıdır. Yönetmelikle belirlenen koruyucu aile modelleri farklı kamu spotlarıyla belirtilmelidir. Üniversitelerde çocuk alanlarında eğitim gören akademisyenler ve çocuk alanında uzmanlaşmak isteyen sosyal hizmet uzmanlarının, alandaki çalışmalarını desteklenmelidir. Kamu, STK, üniversite işbirlikleri desteklenerek akademik çalışmalar, araştırma, veriler ve projeler artırılmalıdır. Koruyucu ailelerin yılda en az bir kere kurum aracılığı ile bir araya gelmeleri sağlanmalıdır. Buluşmalar, dilek ve sorunların paylaşılabilirdiği açık forumlara dönüşebilmelidir. Koruyucu aile bakım modeli içerisinde, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması önemlidir (Katılımcı 11, Sivil toplum örgütü temsilcisi)

Yukarıda verilen ifadelere paralel şekilde katılımcıların bu alandaki uzmanlaşma ihtiyacına dikkati çektiği görülmektedir. Bu bağlamda, koruyucu ailelerin desteklenmesi ve izlenmesi, uygun profesyonel rollerin benimsenmesi, ekip çalışması anlayışının ön plana çıkarılması yönündeki çabaların önemine vurgu yapılmıştır:

Süpervizyon sisteminin mutlaka kullanılması gerekiyor. Eğitimlerin mutlaka yapılması gerekiyor. (...) Bu eğitimi verecek kişilerin yani mesleki, meslek personel üyelerin, profesyonellerin mutlaka eğitilmesi gerekiyor. Ama bu eğitimler 2 aylık, 3 aylık eğitimlerle sınırlı kalmamalı... psikopatolojiye yönelik eğitimler olabilmeli bunlar kimi zaman. Kimi zaman iletişime ilişkin eğitimler olabilmeli. Alanda bununla ilgili alanda mutlaka çalışanların fikri sorulmalı. Ve eğitimler bu konuyla bağlantılı düzenlenmeli. Başka şey mutlaka aileler için yani koruyucu aileler için 24 saatlik bir telefon hattı kurulmalı ve aileler istedikleri zaman, ihtiyaç duydukları zaman oraya ulaşabilmeliler. Ailelerin izlenebilmesi için, gerçekten o çocuklara verimli bir şekilde hizmet veriyorlar mı vermiyorlar mı? Çocuklar orada mutlu mu değil mi? Bunun için koruyucu aile birimlerinin sadece koruyucu aile işini yapması gerekiyor (Katılımcı 6, Akademisyen)

“Uygun personelle, uygun eğitimlerle, uygun bilgi birikimiyle, uygun bilimsel çalışmalarla hareket edilirse gelişir diye düşünüyorum. Şimdi sadece yönetmelik hazırlamakla iş bitmiyor. Sadece UNICEF’de bir proje yapmakla iş bitmiyor. Sadece alanda yaptığımız, yürüttüğümüz çalışmalarla iş bitmiyor. Hepsi bir bütün.” (Katılımcı 4, Akademisyen)

“...disiplinler arası düşünmek lazım. Bir takım ekip çalışması. Bu ekibin içinde sosyal hizmet uzmanlarının, sosyal çalışmaların liderliği, önderliği ve bunu tamamlayan diğer branşların ve mesleklerin de katılımıyla bir ekip düzenlemesi içinde bu görevin yerine getirilmesi ve mesleki yaklaşım ve ilkelerle beslenmiş bir uygulama yürütme işlem ve süresinin yönetilmesi ve gerçekleştirilmesi diye görülür.” (Katılımcı 1, Akademisyen)

Araştırma kapsamında ortaya çıkan tüm bulguların koruyucu aile hizmetlerinin çocuk koruma sistemi açısından önemi ve bu hizmetin daha nitelikli bir şekilde sunulması gerektiği hususunda bütünleştiği söylenebilir. Bu doğrultuda, araştırmada ortaya çıkan bulguların literatürde yapılan diğer araştırma sonuçları etrafında tartışılması konuya ilişkin daha geniş bir anlayış sağlamaya olanak tanıyacaktır.

TARTIŞMA

Türkiye’de çocuk koruma sisteminin işleyişine ve çocuk koruma politikalarının uygulama ortamına yansımalarına ilişkin literatür halen kapsamlı bir altyapı sunmadığından bu alanda yapılan araştırmalar önemini korumaktadır. Bu çalışmada çocuk koruma sistemi açısından önemli bir işleve sahip olan ancak Türkiye açısından mevcut potansiyelini yansıtamadığı düşünülen koruyucu aile hizmetlerinin uygulama ortamına ve politika bağlamına ilişkin deneyime sahip uzmanların değerlendirmeleri ele alınmıştır. Araştırma bulguları, bu hizmetin önemine atıfta bulunurken alanda karşılaşılan pek çok dezavantajı da yansıtarak nitelikli bir koruyucu aile hizmetine ilişkin çıkarımlar elde etme olanağı sağlamıştır.

Katılımcılar koruyucu aile hizmetlerinin gelişmesinde bazı sosyo-kültürel faktörlerin dezavantaj oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda öne çıkan temel husus koruyucu aileliğin toplumdaki farkındalığının düşük olması ve toplumda yeterince kabul görmemesidir. Bu hizmetin potansiyel koruyucu aileler tarafından doğru algılanması bakımından da sorunlar olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, ortaya çıkan genel eğilim kültürde yerleşik aile algısının koruyucu aile anlayışını yeterince desteklemediği yönündedir. Kendi öz çocuğuna sahip olma düşüncesinin toplumsal açıdan daha kabul görür bulunması ve koruyucu aile gibi durumlarla ortaya çıkan ‘başkasının çocuğuna bakma’ düşüncesine karşı mesafeli bir tutum sergilenmesi bu açıdan ele alınmaktadır (Kahraman, 2007; Kuş, 2014; Koçtürk, 2019, Ertürk, 2020).

Koruyucu aile olmaya yönelik dini açıdan sakıncalar gören ailelerin bu modele karşı mesafeli olduğu belirtilmektedir. Koruyucu aile olunan çocuğun dinen ‘namahrem’ olarak algılanmasının söz konusu olabildiği anlaşılmaktadır. Çeşitli kaynaklarda İslam dini açısından himayeye muhtaç çocuklara bakmak, onları beslemek, büyütme insanlık vazifesi ve büyük sevap olarak nitelendirildiği ve koruyucu aile olmaya izin verildiği belirtilmektedir (Görgülü, 2014; Bektaş, 2015; Esen, 2020). Bu noktada halkın doğru bilgilendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan açıklamalarda da çocukların bakımı ve korunmasını üstlenmenin dinen uygun olduğu belirtilmiştir. Yine de konunun nesep, mahremiyet, miras, evlatlık hükümleri ve maslahat gibi hususlar bakımından da ele alınarak insanların kuşkularının giderilmesinde yarar vardır (Görgülü, 2014; Bektaş, 2015; Ertürk, 2020).

Katılımcıların bir kısmı aileler tarafından koruyucu aile ve evlat edinmenin birbirine karıştırıldığını vurgulayarak bazı ailelerin koruyucu ailesi olduğu çocuğu kendi çocuğu gibi gördüğünü veya görmek istediğini dile getirmiştir. Ertürk (2020) tarafından koruyucu ailelerin katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırmada bu bulguyu destekleyici biçimde katılımcılar koruyucu ailesi olmak istedikleri çocuğun özellikle küçük yaşta ve kimsesiz olmasını istediklerini beyan etmişlerdir. Bunun gerekçesi olarak da çocuğun kendileri tarafından büyütülmesi ve yetiştirilmesini arzu ettiklerini belirtmişlerdir. Dal (2018) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer şekilde ailelerin önemli bir kısmının öncelikle evlat edinmek istediği ancak yaş şartı veya uygun çocuk bulunmaması nedeniyle koruyucu aile olmaya

yöneldiği görülmüştür. Bunun yanı sıra, koruyucu ailesi olmak istedikleri çocuğun küçük yaşta olmasını ve kendi aile yaşantısına göre yetişmesini istedikleri anlaşılmıştır. Bir başka çalışmada ise koruyucu ailelerin en önemli kaygısı katılanların üçte ikisinin işaret ettiği üzere çocuğun bir gün biyolojik ailesine dönebilecek olmasıdır (Gökdoğan Şahin, 2019). Dolayısıyla koruyucu aile hizmetinin çocuk için geçici ve güvenli bir ortam sunma yaklaşımının toplumdaki bu tutumlardan olumsuz etkilendiği belirtilebilir.

Toplumsal kabul açısından bir başka sorun ise korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin önyargılı yaklaşımlarla kendini göstermektedir. Bazen koruyucu ailelerin koruyucu aile olduklarını gizlemek istedikleri belirtilmektedir. Certel (2016) tarafından koruyucu ailelerle yapılan bir çalışmada katılımcılar koruyucu aile olduktan sonra çevreden olumsuz tepkiler aldıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle bazı aileler çevreden gelecek bu tür tepkilerden kaçınmak adına koruyucu aile olduklarını gizlediklerini beyan etmişlerdir. Korunmaya muhtaç çocuklara karşı olumsuz geliştirilen olumsuz tutumlar bu durumla bağlantılı görünmektedir. Nitekim Koçtürk (2019) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların üçte ikisinin (%65.3) korunmaya muhtaç çocukların psikolojik sorunları olan ve şiddete eğilimine sahip bireyler olduklarını düşündükleri belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcıları tarafından yansıtılan görüşlere göre Türkiye’de koruyucu aile uygulamasının gelişmesi ve yaygınlaşmasında sosyo-kültürel nedenlerle birlikte bu uygulamanın önemini ortaya koyacak politikaların eksikliği ortaya çıkmaktadır. Uygulama modeline ilişkin yeterli tanıtımın yapılamaması ve toplumdaki bilgi eksikliğine vurgu yapılmaktadır. Kuş (2014) tarafından gerçekleştirilen ve koruyucu aile hizmetlerine ilişkin toplumsal farkındalığın ele alındığı bir çalışmada koruyucu aile uygulamasının istenilen seviyeye gelmemesinin nedenleri ele alınmış ve bu doğrultuda araştırmaya katılanların koruyucu aile hakkında bilgi eksikliğine (%22), tanıtım yetersizliğine (%16), maddi yetersizliklere (%14) ve çevrelerinde yeterli örnek olmamasına (%9) vurgu yaptıkları anlaşılmıştır. Ertürk (2020) tarafından gerçekleştirilen ve koruyucu ailelerin katıldığı bir çalışmada ise katılımcılar bu hizmetin tanıtımının yetersiz olduğunu, daha fazla tanıtım çalışması yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

Uygulamayı yürütebilecek uzmanlaşmış meslek elemanlarını değerlendirmeye alan katılımcılar bu alanda çalışacak personelin bilgi ve tecrübe sahibi olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ancak bu hizmetlerde görev alan profesyonellerin yeterince uzmanlaşmaması önemli bir dezavantaj olarak değerlendirilmiştir. Bu durum Şahin Kaya (2019) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına da yansımıştır. Koruyucu aile alanında çalışan sosyal çalışma görevlilerinin belirli bir standart oluşturmayan bilgi düzeyi ve eğitim arka planına sahip olması mesleki açıdan karşılaşılan arasında değerlendirilmiştir. Austerberry vd. göre (2013), sosyal hizmet uzmanları koruyucu aileleri desteklemede ve gerekli bağlantıların kurulmasında kilit rol üstlenmektedirler. Ailelerin başvuru sürecinde, karşılaştıkları her türlü sorun anında, ailelere yapılması gereken ziyaretlerde, biyolojik aile görüşmelerinde meslek elemanlarının üstlendiği rollerin önemi büyüktür. Bu hususta Certel (2016)

tarafından koruyucu ailelerle yapılan çalışmada da meslek elemanları ile daha yakından ilişki kurabildiğini belirten aileler süreçten daha fazla fayda sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle koruyucu aile hizmetlerinde görev yapan meslek elemanlarının bu alanda bilgi ve tecrübe sahibi olmasının önemi daha anlaşılır hale gelmektedir.

Araştırma bulgularından hareketle koruyucu aile hizmetlerinde profesyonel açıdan en çok üzerinde durulan hususun hizmetin kurumsallaşmasında karşılaşılan eksiklikler olduğu belirtilebilir. Nitekim bu hizmetin meslek elemanları tarafından yürütülen birçok görevden biri olması, meslek elemanlarının birimlerinde kalıcı olmaması ve uzmanlaşmaması, hizmete ilişkin yerleşmiş bir politikanın oluşturulamaması gibi nedenler ortaya konulmuştur.

Koruyucu aile hizmetinin Türkiye’de geliştirilmesine yönelik katılımcıların üzerinde durduğu nokta koruyucu aile hizmetinin tanıtılmasına duyulan ihtiyaçtır. Bunun için medya çalışmaları yanında sivil toplum örgütlerinin ve bizzat koruyucu ailelerin tanıtım ve bilgilendirmelerde rol alması önerilmektedir. Bu görüşlere dayanarak toplumda bilgi edinme ve karar verme süreçlerinde etkili faktörlerden biri olan kulaktan kulağa iletişimin etkisine vurgu yapmak mümkündür. Bilgi ve deneyim sahibi kişilerin çevrelerindeki insanlara verdikleri tavsiyeler veya yönlendirmeler yoluyla sağlanan bu iletişim biçimi kişilerin ürün ve hizmet satın alma, bilgi edinme, karar verme gibi eylemleri üzerinde etki sahibi olmaktadır (Özer ve Anteplioğlu, 2005; Arlı, 2012; Karaca, 2016). Dolayısıyla koruyucu aile hizmetlerinin tanıtımı konusunda birinci ağızdan yapılacak deneyim paylaşımlarının toplumda daha fazla etki oluşturacağı düşünülebilir.

Sivil toplum örgütleri sosyal hizmetlerin sunumunda önemli bir bileşen olarak önem kazanmaktadır. Esnek ve çok yönlü çalışma olanağına sahip olması ve koruyucu ailelerin dayanışmasını sağlaması açısından önemli bir unsur olarak nitelendirilebilir (Nikula ve Ivashinenko, 2017). Bazı araştırmaların sonuçlarına da yansıdığı şekilde koruyucu aile derneklerinin aileleri bir araya getirerek karşılıklı iletişimi ve destek mekanizmalarını geliştirme işlevi bulunmaktadır (Certel, 2016; Dal ve Akbaş, 2020). Bu açıdan koruyucu aile hizmetlerinde kamu kuruluşlarının sivil toplum örgütlerinin desteğinden yararlanabilmesi için daha fazla olanak oluşturulması gerekli görülebilir.

Katılımcıların koruyucu aile hizmetinin gelişmesine yönelik önerileri içinde önemli bir bileşen mevcut durumda dezavantaj olarak nitelendirilen profesyonelleşmenin sağlanması yönünde atılacak adımlardır. Bu doğrultuda, koruyucu aile hizmetlerinin belirli kriterler dikkate alındığında gelişme göstereceği düşüncesinin ortak olduğunu belirtmek mümkündür. Bunlar arasında hizmeti sunacak ailelerin eğitimi, izlenmesi ve denetlemesi, ekip çalışması anlayışının güçlendirilmesi alandaki, bilimsel bilgi birikimine önem verilmesi gibi hususların başka araştırma sonuçlarına da yansımış olduğunu görmek mümkündür (Certel, 2016; Şahin-Kaya, 2019; Yıldırım ve Hız, 2018).

Bulgular, koruyucu aile hizmetlerine yönelik uzman görüşlerinin bu alanda yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla genel olarak örtüştüğünü göstermektedir. Araştırmanın doğrudan koruyucu aile hizmetinin niteliğine odaklanan bir yönelime sahip olması bu konuya ilişkin Türkiye’deki alanyazına

katkı sunacak noktaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Araştırmanın nitel desene dayanması olgunun çok boyutlu ve derinlikli anlaşılmasını mümkün kılarken genellemeye olanak sunmamaktadır. Çalışmanın bulgularının koruyucu aile hizmetlerine yönelik kapsayıcı çıkarım yapmamayı mümkün kılmaması ve araştırmanın öznelinin akademisyenler ve sivil toplum örgütü temsilcileriyle sınırlandırılmış olması araştırmanın sınırlılıkları arasında gösterilebilir. Koruyucu aile hizmetlerine yönelik diğer paydaşların da (aileler, kurum yöneticileri, meslek elemanları) katılımıyla gerçekleştirilecek niceliksel çalışmalar bu boyutta önem kazanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk koruma sisteminde, kurum bakımına dayalı hizmet modellerinin çocukların sağlıklı gelişiminde ortaya çıkardığı dezavantajlar zamanla alternatif modelleri gündeme getirmiştir. Bunlar arasında yer alan uygulamalardan biri koruyucu aile hizmetidir. Çocukların kurum bakımı yerine bir aile ortamında güvenli ve sağlıklı şekilde gelişimini sürdürme olanağına sahip olmasını amaçlayan bu modelde bakım veren aileler devlet tarafından desteklenmektedir.

Türkiye’de koruyucu aile hizmetlerinin çocuk koruma sistemi içinde istenen seviyeye ulaşamadığına yönelik çeşitli incelemeler (Karataş, 2007; Karatay, 2017; Dal, 2018; Ertürk, 2020) göz önüne alındığında konuya ilişkin araştırmaların genişletilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu çalışmada, koruyucu aile hizmetlerinin genel durumuna ilişkin bir değerlendirme yapmak ve hizmetin geliştirilmesine yönelik değerlendirmeler ortaya koymak ve yeni araştırmalara kapı aralamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda niteliksel çalışma yöntemlerinden yararlanılarak konunun uzmanı akademisyenler ve sivil toplum kuruluşu temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Koruyucu aile hizmetlerinin Türkiye’de yaygınlaşmaması üzerine yapılan katılımcı değerlendirmelerinde sosyo-kültürel faktörlere ve hizmetin yeterince tanıtılmamış olmasına atıfta bulunan ve yapılan diğer araştırmaların (Certel, 2016, Dalı, 2018, Şahin Kaya, 2019) sonuçlarıyla örtüşen noktalar bu hususta bir politika ihtiyacına işaret etmektedir. Toplumsal kabul noktasında yapılacak bilgilendirme ve tanıtım çalışmalarının bu doğrultuda önemli olduğu söylenebilir. Bunu sağlamak üzere toplumla sosyal çalışma yöntemlerinin uygulandığı projeler geliştirmek bu alanda hizmet verenlerin gündeminde yer alabilir. Sivil toplum örgütleri kamu kurumlarıyla, topluluk liderleriyle ve koruyucu ailelerle işbirliği halinde bu çalışmalara imza atabilecek önemli paydaşlardan biridir. Koruyucu aile hizmetleri alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin hem ailelerin dayanışmasını sağlaması (Certel, 2019; Dal ve Akbaş, 2020) hem de hizmetlerin tanıtımında rol alma potansiyeline sahip olması (Koç, 2016; Certel, 2016) bakımından bu oluşumların daha fazla önemsenmesinin ve desteklenmesinin yararlı olacağı söylenebilir.

Araştırma bulgularından hareketle çocuk koruma sistemindeki kurumsal işleyişin koruyucu aileleri destekleme ve güçlendirme noktasında yetersiz kaldığı söylenebilir. Bunun en önemli nedenlerinden biri ise bu alanda görev yapan yetkin personel eksikliği olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada özellikle koruyucu aile hizmetlerinde uzmanlaşmış meslek elemanlarına duyulan ihtiyaç kurumsal

açından hizmetin geliştirilmesi için önemli bir dezavantaj olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla koruyucu aile hizmetlerinin Türkiye’deki gelişim sürecine ilişkin sunulan önerilerin de önemli ölçüde hizmetin kurumsallaşmasındaki sorunların giderilmesine yönelik olduğu değerlendirilebilir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın tarafından koruyucu aile alanında uzmanlaşmış sosyal çalışmacı sayısının artırılması önemli bir boyut olarak ele alınabilir. Ne var ki, ilgili bakanlığın diğer kamu kurumları gibi yeterli düzeyde sosyal çalışmacı ataması yapmadığı belirtilebilir (Akçay ve Alpoğlu, 2020; Topuz ve Öz, 2014). Yeteri kadar uzman personelin olmaması ailelere sağlanacak profesyonel destek açısından ve hizmetin niteliğinin geliştirilmesi açısından riskler barındırabilir. Dolayısıyla bu alanda gerekli eğitimlerle donanmış ve özveriyle çalışacak profesyonellere yer verilmesi gerektiğini belirtmek yerinde olacaktır.

Sonuç itibarıyla bu çalışma koruyucu aile hizmetinin Türkiye’deki çocuk koruma sistemi içinde önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulamak için önemli bulgular sunmuştur. Bununla birlikte koruyucu aile hizmetlerinin daha fazla yaygınlaştırılması ve koruyucu aileleri daha iyi desteklemesi için politika geliştirmeye ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, konuya ilişkin yapılacak farklı araştırmalara da kapı aralamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB). (2019). Türkiye aile yapısı araştırması, 2016. Ankara: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB). (2020). Kurumsal istatistiklerimiz: Yılsonu kurumsal istatistikler. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/kurumsal-istatistiklerimiz/> adresinden alındı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). (2014). Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/60-aile-yapisi-arastirmasi-2006.pdf> adresinden alındı.
- Akçay, S. & Alpoğlu, İ. E. (2020). Sosyal hizmet uzmanlarının işsizlik deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 47-69.
- Akyüz, E. (1991). Çocuğun güvenliği ilkesi ışığında korunmaya muhtaç çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 709-734.
- Arlı, E. (2012). Müşterilerin kulaktan kulağa iletişime bağlı satın alma kararları üzerinde referans gruplarının etkisi: Deniz turizm işletmeciliği üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(17), 155-170.
- Austerberry, H., Stanley, N. Larkins, C., Ridley J., Farrelly, N., & Manthorpe, J. (2013). Foster carers and family contact: Foster carers' views of social work support. *Adoption & Fostering*, 37(2) 116-129.
- Bektaş, M. (2015). *İslam hukukunda çocuk hakları bağlamında koruyucu aile*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Certel, N. (2016). *Koruyucu aile derneklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri*. (Yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Kocaeli.
- Certel, N. (2019). Koruyucu aile derneklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 147-165.
- Children's Bureau. (2019). Foster care statistics 2017. <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/foster.pdf> adresinden alındı
- Child Family Community Australia – CFCA (2018). Children in care. <https://aifs.gov.au/cfca/publications/children-care> adresinden alındı.
- Dal, V. (2018). *Koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesinde koruyucu aile derneklerinin rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara.
- Dal, V., & Akbaş, E. (2020). Koruyucu aile hizmetinde sivil toplum örgütlerinin rolü. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 523-546.
- Delgado, P., Carvalho, J. M. S., Montserrat, C., & Llosada-Gistau, J. (2020). The subjective well-being of Portuguese children in foster care, residential care and children living with their families: Challenges and implications for a child care system still focused on institutionalization. *Child Indicators Research*, 13, 67-84. Doi: /10.1007/s12187-019-09652-4
- Doğan, R. (2013). Bir koruma tedbiri olarak koruyucu aile kurumu ve koruyucu aile yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 147-170.

- Li, D., Chng, G. S., & Chu, C. M. (2019). Comparing long-term placement outcomes of residential and family foster care: a meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse, 20*(5), 653-664. Doi: 10.1177/1524838017726427
- Erdal, L. (2014). Türkiye'de sosyal politika ve koruyucu aile hizmet modeli. *Sosyoekonomi, 22*(22), 171-192.
- Ertürk, A. (2020). *Koruyucu ailelerin gözünden koruyucu aile uygulamaları: Gebze örneği*. (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.
- Esen, H. (2020). İslam hukukunda aile. *İlahiyat Akademi, 11*(July 2020), 19-56.
- Gökdoğan Şahin, E. (2019). Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Gökkaya, V. (2014). Ailelerin koruyucu aile olma nedenleri. *International Journal of Human Sciences, 11*(1), 603-620.
- Görgülü, Ü. (2014). Koruyucu aile uygulamasının İslam hukuku açısından değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 23*, 45-58.
- Humphreys, K. L., Miron, D., McLaughlin, K. A., Sheridan, M. A., Nelson, C. A., Fox, N. A., & Zeanah, C. H. (2018). Foster care promotes adaptive functioning in early adolescence among children who experienced severe, early deprivation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 59*(7), 811-821. doi:10.1111/jcpp.12865
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye'de çocuk refahı alanında koruyucu aile hizmeti (Sakarya ve Kocaeli örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karaca, Y. (2016). Referans grupları ile iletişimin satın alma kararları üzerine etkisi: Genç yetişkinlere yönelik bir araştırma. *İletişim, 25*, 209-231.
- Karataş, K. (2007). Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 18*(2), 7-19.
- Karataş, Z. (2020). Çocuklar. M. Serdar (Ed.), *Dezavantajlı gruplar ve sosyal hizmet* (ss. 71- 112). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karatay, A. (2017). Türkiye'de koruyucu aile: Kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 0*(5), 389-427.
- Koç, T. (2016). Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin etkinliğinin artırılmasına yönelik çözüm önerileri: Türkiye ve Hollanda karşılaştırması. (Yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Manisa.
- Koçtürk, M. (2019). *Koruyucu aile uygulamasının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi: Kırıkkale örneği*. (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sakarya.
- Krysiak, J. L., & Finn, J. (2015). *Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması*. E. Erbay (Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Kuş, S. (2014). *Koruyucu aile hizmeti ve toplumsal farkındalık: Çanakkale örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Narey, M., & Owers, M. (2018). Foster Care in England. 10.08.2020 tarihinde https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/679320/Foster_Care_in_England_Review.pdf adresinden alındı.
- Nikula, J., & Ivashinenko, N. (2017). Foster care reform and social partnership in Nizhny Novgorod Region. *The Journal of Social Policy Studies*, 15(3), 383-394.
- Özel Aytekin, N. (2019). Yetiştirme yurtlarında ve ailesi yanında büyüyen yetişkinlerin psikolojik iyilik halinin demografik özellikler ve öğrenilmiş güçlülük açısından değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Ankara.
- Özer, L., & Anteplioglu, P. (2005). Hizmet satın alma sürecinde kulaktan kulağa iletişimin etkisi. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 203-224.
- Özdemir, N., Sefer, N., & Türkdogan, D. (2008). Bir sosyal sorumluluk projesi örneği: "Korunmaya muhtaç çocuklar". *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 283-305.
- Saçan, S., & Şimşek, Z. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranışsal sorunları. *Qualitative Studies*, 9(2), 1-18.
- Sart, G. (2015). Fenomenoloji ve yorumlayıcı fenomenolojik analiz. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (ss.70-81). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., & Özer Özcan, Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi: Ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-246.
- T.C. Resmi Gazete. (2012). Koruyucu Aile Yönetmeliği. Resmi Gazete tarihi ve sayısı: 14.12.2012, 28497.
- Topuz, S., & Öz, M. (2014). Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının istihdam durumu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 149-158.
- Ünal, V. (2015). Dünden bugüne kültürümüzde koruyucu aile hizmetleri üzerine bazı değerlendirmeler. *Turkish Studies*, 10(6), 875-900.
- Üstüner, S., Erol, N., & Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranışı ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., & Hız, Ö. (2018). Türkiye’de çocuk refahı bağlamında korunmaya muhtaç çocuklara sunulan bir hizmet: Koruyucu aile hizmeti. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 95-114.
- Yurteri Tiryaki, A., & Baran, G. (2015). Kurum bakımı deneyimi olan kadınların çocukluk dönemi kurum yaşantıları: Nitel bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 23-44.
- Yüksel, Z., & Öncü, B. (2016). Geçmişte kurum bakımında kalmış bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ve bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(2), 63-77.